

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

663

MISINGI YA ELIMU

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2011

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A**, **B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A**, maswali **mawili (2)** kutoka sehemu **B** na swali **moja (1)** kutoka sehemu **C**.
3. Sehemu **A** ina alama 36, sehemu **B** ina alama 40 na sehemu **C** ina alama 24.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

1. Eleza maana ya nadharia za elimu na taja umuhimu wake katika malezi ya mwanafunzi.

Nadharia za elimu ni mifumo ya mawazo au mitazamo inayojaribu kueleza jinsi binadamu wanavyojifunza, wanavyopata maarifa, na jinsi tabia zao zinavyoundwa kupitia mchakato wa elimu. Nadharia hizi hutolewa na wataalamu wa elimu na saikolojia kwa lengo la kuelekeza mbinu za ufundishaji na ujifunzaji darasani.

Umuhimu wa kwanza wa nadharia za elimu ni kuelekeza walimu katika kuchagua mbinu bora za ufundishaji. Kwa mfano, nadharia ya ujifunzaji kwa vitendo (experiential learning) inamshawishi mwalimu kutumia majaribio na shughuli za vitendo badala ya mihadhara pekee.

Umuhimu wa pili ni kusaidia kuelewa tofauti za wanafunzi. Kupitia nadharia za elimu, walimu wanaweza kufahamu kuwa kila mwanafunzi anajifunza kwa njia tofauti, baadhi wakihitaji kuona, wengine kusikia, na wengine kufanya vitendo. Uelewa huu huwasaidia walimu kubadilisha mikakati yao kufikia kila mwanafunzi.

Umuhimu wa tatu ni kujenga msingi wa malezi ya kina kwa mwanafunzi. Nadharia za elimu hazilengi tu ufaulu wa kitaaluma, bali pia huchangia katika kuunda utu, stadi za kijamii, na nidhamu. Hivyo zinawaongoza walimu na wazazi katika malezi ya watoto ili wawe raia bora.

2. Eleza maana ya falsafa ya elimu.

Falsafa ya elimu ni uchambuzi wa kina unaohusu malengo, kanuni, na misingi ya elimu katika jamii. Inajikita katika kuuliza maswali ya kimsingi kama elimu ni nini, inalenga nini, na mbinu gani zinapaswa kutumika. Kwa kifupi, falsafa ya elimu ni mwongozo wa kufikiri kuhusu elimu.

Falsafa ya elimu husaidia kuweka mwelekeo wa mitaala. Kwa mfano, kama falsafa ya nchi inalenga kujenga utaifa, mitaala yake itabeba maudhui yanayosisitiza historia na tamaduni za kitaifa.

Aidha, falsafa ya elimu humsaidia mwalimu kutafakari kwa nini anafundisha na kwa namna gani. Hii inamwezesha kuoanisha mbinu zake na malengo ya malezi ya mwanafunzi.

3. Toa hoja tatu za kuhalalisha umuhimu wa nidhamu shuleni.

Hoja ya kwanza ni kwamba nidhamu hujenga mazingira bora ya kujifunzia. Bila nidhamu, darasa hubadilika kuwa na vurugu na wanafunzi hushindwa kuj Concentrate katika masomo.

Hoja ya pili ni kuwa nidhamu husaidia kukuza maadili ya kijamii. Wanafunzi wanapojifunza kuzingatia kanuni na taratibu shuleni, hutengeneza msingi wa kutii sheria na kuheshimu jamii wanapoingia utu uzima.

Hoja ya tatu ni kwamba nidhamu huongeza kiwango cha ufaulu. Wanafunzi waliodhibitiwa vyema hutumia muda wao kusoma kwa makini na kufanikisha matokeo bora katika mitihani.

4. Eleza maana ya mbinu shirikishi katika ufundishaji.

Mbinu shirikishi ni njia ya ufundishaji inayomhusisha mwanafunzi moja kwa moja katika mchakato wa kujifunza. Badala ya mwalimu pekee kutoa taarifa, mwanafunzi hushiriki kutoa mawazo, kuuliza maswali, na kufanya shughuli za kikundi.

Mbinu hii inarahisisha uelewa kwa sababu mwanafunzi anashiriki kikamilifu badala ya kusikiliza pekee. Kupitia mazoezi ya vikundi na mijadala, mwanafunzi hujenga uelewa wa kudumu zaidi.

Pia, mbinu shirikishi huchangia kukuza stadi za kijamii. Wanafunzi wanaposhirikiana darasani, hujifunza kushirikiana, kuheshimiana, na kujenga umoja.

5. Eleza nafasi ya mwalimu katika malezi ya mwanafunzi.

Mwalimu ndiye mlezi wa pili baada ya mzazi, hivyo anashiriki kwa karibu katika kuunda utu na tabia za mwanafunzi. Ana nafasi ya kuwa mfano wa kuigwa kwa maisha ya kila siku.

Mwalimu pia anahusika katika kuendeleza vipaji. Kupitia ufundishaji, ushauri, na kushirikisha wanafunzi kwenye shughuli mbalimbali, mwalimu husaidia mwanafunzi kubaini na kukuza uwezo wake.

Aidha, mwalimu ni mtoaji wa maadili. Kupitia nidhamu na mafundisho ya kimaadili, anawaelekeza wanafunzi kuwa raia wenye maadili mema katika jamii.

6. Bainisha tofauti tatu kati ya elimu rasmi na elimu isiyo rasmi.

Tofauti ya kwanza ni kwamba elimu rasmi hufuata mitaala maalum iliyoundwa na mamlaka ya elimu, ilhali elimu isiyo rasmi hufundishwa kupitia maisha ya kila siku bila mpangilio maalum.

Tofauti ya pili ni kwamba elimu rasmi hutolewa shuleni na vyuo, wakati elimu isiyo rasmi hupatikana nyumbani, mitaani, au kupitia uzoefu wa kijamii.

Tofauti ya tatu ni kuwa elimu rasmi hutunukiwa vyeti na sifa rasmi, lakini elimu isiyo rasmi haina vyeti bali hujidhihirisha katika ujuzi wa vitendo.

7. Eleza namna mfumo wa elimu unavyoweza kukuza maendeleo ya kiuchumi.

Mfumo wa elimu unakuza maendeleo ya kiuchumi kwa kutoa nguvu kazi yenye ujuzi. Wanafunzi wanapopata elimu bora, huishia kuwa wataalamu wenye uwezo wa kuchangia katika sekta za uzalishaji.

Elimu pia huongeza uvumbuzi na ubunifu. Kupitia utafiti na stadi mpya, wahitimu hutengeneza bidhaa na huduma zinazoongeza pato la taifa.

Aidha, mfumo bora wa elimu hujenga nidhamu ya kazi. Wanafunzi wanaofundishwa maadili ya bidii na uaminifu wanapokua, huchangia maendeleo ya uchumi kwa ufanisi zaidi.

8. Eleza sababu tatu zinazofanya elimu kuwa chombo cha mabadiliko ya kijamii.

Sababu ya kwanza ni kwamba elimu huondoa ujinga. Jamii yenye elimu nzuri huwa na mtazamo mpya wa maendeleo badala ya kushikilia mila potofu.

Sababu ya pili ni kuwa elimu husaidia kupunguza tofauti za kijinsia na kijamii. Wanawake na wanaume wanapopewa elimu sawa, jamii hupata usawa zaidi.

Sababu ya tatu ni kuwa elimu huchochea demokrasia. Watu wenye elimu wanakuwa na uelewa wa haki zao na wajibu wao, hivyo kushiriki kwa ufanisi katika uongozi wa nchi.

9. Toa hoja tatu za kuhalalisha mchango wa elimu ya awali.

Hoja ya kwanza ni kwamba elimu ya awali huandaa msingi wa maisha ya baadaye ya mtoto. Inajenga stadi za awali za kusoma, kuandika na kuhesabu.

Hoja ya pili ni kuwa elimu ya awali hujenga tabia na maadili. Watoto hujifunza kushirikiana, heshima, na nidhamu tangu wakiwa wadogo.

Hoja ya tatu ni kuwa elimu ya awali husaidia kugundua vipaji na changamoto za watoto. Walimu wanaweza kutambua mapema matatizo ya ujifunzaji na kuyashughulikia kabla ya mtoto kuingia ngazi za juu.

10. Eleza maana ya mtaala wa elimu.

Mtaala wa elimu ni mpangilio rasmi wa masomo, maarifa, ujuzi, na maadili yanayopaswa kufundishwa katika ngazi fulani ya elimu. Unajumuisha malengo, maudhui, mbinu za ufundishaji, na vigezo vya upimaji.

Mtaala hutumika kama ramani ya mwalimu. Bila mtaala, mwalimu angefundisha bila mwongozo thabiti wa nini cha kufundisha na jinsi ya kufundisha.

Zaidi ya hayo, mtaala husaidia kuhakikisha kuwa elimu inayotolewa ni ya viwango sawa kitaifa. Bila mtaala, kila shule ingefundisha kwa njia yake na kusababisha matokeo yasiyo sawa.

11. Eleza namna elimu inavyoweza kutumika kama nyenzo ya kudumisha mshikamano wa kitaifa.

Elimu huchangia mshikamano wa kitaifa kwa kufundisha historia na tamaduni za taifa. Kupitia masomo ya uraia na historia, wanafunzi hujifunza kuhusu asili ya taifa lao na maadili ya uzalendo, hivyo kuunganisha watu kutoka makabila na maeneo tofauti.

Elimu pia hujenga mshikamano kwa kuhimiza matumizi ya lugha ya taifa. Lugha ya Kiswahili inapofundishwa na kutumika kama lugha ya kufundishia, huondoa vizuizi vya mawasiliano kati ya raia na kuongeza mshikamano.

Aidha, elimu inakuza mshikamano kwa kufundisha stadi za mawasiliano na mshirikiano. Kupitia michezo, shughuli za vikundi na miradi ya kijamii shuleni, wanafunzi hujifunza kushirikiana na kutatua matatizo kwa pamoja.

12. Tathmini changamoto tatu zinazokabili utekelezaji wa sera za elimu katika nchi zinazoendelea.

Changamoto ya kwanza ni ukosefu wa rasilimali za kutosha. Nchi nyingi zinazoendelea hukabiliwa na bajeti ndogo, jambo linalopelekea uhaba wa vitabu, vifaa vya kufundishia, na miundombinu ya shule.

Changamoto ya pili ni upungufu wa walimu wenye sifa. Idadi ndogo ya walimu waliohitimu husababisha msongamano wa wanafunzi na kiwango duni cha ufundishaji.

Changamoto ya tatu ni ushawishi wa kisiasa na kiutawala. Mara nyingi sera nzuri za elimu hutungwa lakini utekelezaji wake huzuiwa na upendeleo wa kisiasa, rushwa, au mabadiliko ya mara kwa mara ya serikali.

13. Eleza kwa kina mchango wa elimu ya watu wazima katika kukuza maendeleo ya kijamii na kiuchumi.

Elimu ya watu wazima huwasaidia watu kujua kusoma na kuandika, jambo linalowawezesha kushiriki kikamilifu katika shughuli za kijamii kama uchaguzi, mikutano ya kijiji na kushirikiana katika maamuzi ya jamii.

Elimu hii pia huchangia maendeleo ya kiuchumi kwa kuwapa watu maarifa ya biashara ndogondogo na ujasiriamali. Kupitia kozi za mafunzo ya vitendo, watu wazima hujifunza namna ya kuongeza kipato chao na hivyo kuboresha maisha yao.

Aidha, elimu ya watu wazima huimarisha afya ya jamii. Kupitia elimu ya afya na lishe, watu hupata uelewa wa kudhibiti magonjwa na hivyo kuongeza ustawi wa kijamii.

14. Kwa nini inahitajika kufundisha masomo ya sanaa na michezo katika shule?

Sanaa na michezo hujenga ubunifu wa wanafunzi. Kupitia uchoraji, muziki, au drama, wanafunzi hupanua uwezo wao wa kufikiri kwa njia mbadala na kutatua matatizo kwa ubunifu.

Masomo haya pia huchangia afya ya mwili na akili. Michezo ya viungo huimarisha afya ya mwili, wakati sanaa na muziki hupunguza msongo wa mawazo kwa wanafunzi.

Zaidi ya hayo, sanaa na michezo ni nyenzo ya kukuza mshikamano wa kijamii. Shughuli za vikundi kama michezo ya timu au kwaya hufundisha ushirikiano, mshikamano na mshikamano wa kijamii.

15. Jadili namna elimu inavyoweza kusaidia katika kulinda mazingira.

Elimu huwapa watu uelewa kuhusu madhara ya uharibifu wa mazingira. Kupitia masomo ya sayansi na mazingira, wanafunzi hufahamu umuhimu wa uhifadhi wa misitu, maji na viumbe hai.

Elimu pia huchangia kubadili mitazamo na tabia za kijamii. Wanafunzi wakielimishwa kuhusu madhara ya kuchoma misitu au kutupa taka hovyoy, hubadilisha mienendo yao na kuwa mabalozi wa uhifadhi katika jamii zao.

Aidha, elimu huwajengea watu stadi za kutumia teknolojia rafiki kwa mazingira. Kupitia utafiti na uvumbuzi shuleni na vyuoni, huundwa mbinu mbadala za kilimo na viwanda visivyochafua mazingira.

16. Tathmini nafasi ya elimu ya sekondari katika kutimiza malengo ya maendeleo ya taifa.

Elimu ya sekondari huandaa nguvu kazi yenye ujuzi wa kati. Wanafunzi wanaohitimu katika kiwango hiki huajirika moja kwa moja kwenye sekta mbalimbali kama kilimo, biashara, na viwanda, hivyo kuchangia pato la taifa.

Elimu ya sekondari pia hutoa msingi wa taaluma za juu. Wanafunzi wanapopata elimu bora katika sekondari, wana nafasi kubwa ya kuendelea na masomo ya juu na kuwa wataalamu wa taaluma mbalimbali.

Zaidi ya hayo, elimu ya sekondari hujenga nidhamu na maadili ya kijamii. Kupitia masomo ya uraia na stadi za maisha, vijana hupata malezi yanayowawezesha kuwa raia waadilifu na wachapa kazi katika jamii.